

79

mars. 2022

på Ljungen

Pris 25 kr

Falsterboveckan 1922

En minst sagt blomstersmyckad automobil ledde blomsterkortegen. Det är bankdirektörskan Rüder som sitter vid ratten i full uniform. De åtta bilar som ingick i kortegen körde till Malmö och tillbaka under dagen för att visa upp sig.

Läs mer på sidan 3.

KULTURFÖRENINGEN
Calluna
DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN

Bäste medlem

Kallelse till årsmöte

I år blir det årsmöte på våren som vanligt. Ljungkyrkan den 25 april kl. 18.00. Föredrag av Stellan Carlson »Skanör och Falsterbo – en historisk kavalkad«. Även kaffe med kaka utlovas!

Vi behöver veta hur många som stannar och dricker kaffe!

E-post: kassor@calluna.nu, senast 18 april.

Visning av Värnen

Vi fortsätter med de populära visningarna av värnen vid Falsterbokanalerna. Vi besöker ett kulsprutevärn, ett rörskyddsrum och ett större skyddsrum för 24 personer.

Priset är 100 kr för vuxen och 50 kr för barn under 15 år. I priset ingår ett häfte som berättar om »Per Albin-linjen« som den kallas.

Turen tar cirka 2,5 timmar inkl. fikapaus och vi samlas vid kanalturnet klockan 11:00. Fika tar var och en med.

Datum: 14 maj, 4 juni, 18 juni, 9 juli, 23 juli, 13 augusti och 3 september.

Anmälan till: kassor@calluna.nu

Välkomna till en spännande värld under jorden!

Det går att betala dels med Swish 1230519470, dels över bankkonto Swedbank 8214-9 693 384 907-4. Vi behöver veta:

- Önskad dag
- Antal vuxna respektive barn
- Telefonnummer om fler än 20 har anmält sig.

Vid varje visning har vi plats för 20 personer. Först till kvarn ...

Om färre än sex personer är anmälda till en visning, ställs turen in och avgiften återbetalas.

Vi hoppas att Covid-19 inte kommer tillbaka under sommaren. I så fall rättar vi oss naturligtvis efter myndigheternas krav vad gäller antal personer som får samlas.

Medlemsavgift

Många har betalt in medlemsavgiften för 2022, men vi vill uppmana alla övriga att också förbli medlemmar.

Avgiften är 200 kronor och sätts in på bankgiro 5470-1248. Vi hoppas att du uppskattar föreningens arbete och vill följa oss i ytterligare ett år.

Vi har skickat ut påminnelser, men tyvärr står det fel kontonummer på dessa. Det ska vara 5470-1248.

E-post-adresser

Många föreningar har börjat med föredrag över nätet. Vi har tyvärr alldeles för få mailadresser till våra medlemmar för att det skall kännas meningsfullt. Alltså: skicka din mailadress till: kassor@calluna.nu

Vi hoppas kunna bjuda in till några föredrag på nätet med hjälp av verktyget Zoom.

Fördelarna är många, vi kan bjuda in medlemmar från andra föreningar och själva bli inbjudna att ta del av intressanta föredrag från föreningar med historisk eller kulturhistorisk inriktning.

calluna.nu

Vi håller på att göra om hemsidan. Mycket är redan gjort när det gäller bilder och texter.

Föredrag 1

Lars Melin berättar kring sin nya bok »Falsterbonäset under krig och beredskap«. Anmälan till www.biblioteketsvanner.se. Entré 50 kr, medlemmar gratis. Skanörs bibliotek, onsdagen den 6 april, kl. 19:00-20:30.

Föredrag 2

Christian Kindblad berättar om *Restaurangmannen Moje Björkman och Falsterbohus*. Skanörs bibliotek, torsdagen den 30 juni, kl. 18:30-20:00. Gratis entré.

Festival i Falsterbo 1922

Det är nu 100 år sedan Falsterboveckan hölls sommaren 1922. De som var med är nu borta, men Falsterboveckan borde ändå leva kvar i annalerna som ett gigantiskt evenemang helt i klass med Falsterbo Horse Show. Organisationskommittén bestod av hela 45 personer och hade landshövdingen, arméfördelningschefen och en överste som hedersordförande.

Det militära inslaget var påfallande. Det berodde på att en stor del av evenemanget var firandet av »Skyttarnas Dag«, men även fältskjutning, gymnastikuppvisning, ryttrarlekar, scoutläger, kennelprov och internationella tennistävlingar ingick. Som om inte detta var nog inkluderade man också flyguppvisningar, bazar, nöjesfält, folkdansuppvisning, blomstertåg, fyrverkeri, cirkus, musik, cabaret mm. Programbladet härintill är på hela 58 sidor!

Tidningarna skrev mycket om evenemanget. Det vill säga Sydsvenskan, Trelleborgs Allehanda och Skånskan skrev. Tidningen Arbetet nämnde naturligtvis inte dessa överklassnöjen med en enda rad.

Genom artiklarna kan man följa programmet dag för dag och få intressanta upplysningar. De internationella lawn-tennistävlingarna blev inte så internationella som det var tänkt. De blev genom olika återbud faktiskt helt svenska.

Flyguppvisningen blev inte av, piloten kapten Ballod, blev per telegram hemkallad till Riga.

Järnvägen kunde man emellertid lita på. Det gick flera extratåg och man kunde åka tur och retur för enkel avgift.

Finns det fler bilder i något familjealbum, så är vi intresserade av att få se dem.

Christian Kindblad

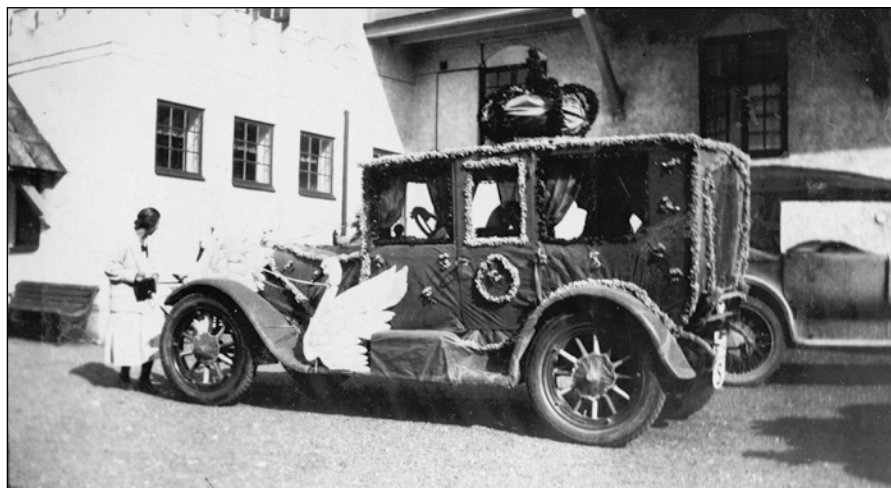
Festtåg. Veckan öppnas med festtåg från festplatsen utanför hotell Falsterbohus till Skanör (genom städernas större gator, runt rådhuset och torget i Skanör samt åter till festplatsen). Tåget anordnas som festtåg med dekorerade automobiler och ekipage. Prisbedömning å vackrast dekorerade fordon.

Prisnämnden består av trenne opartiska personer, därav två damer.

Ovan: Sjökapten Axel Björkman kunde även segla på landbacken. Det ser ut att vara föregångaren till den gamla livbåten, som idag finns i Skanörs hamn, som här får tjänstgöra en sista gång.

Nedan: Fröken Lily Correus hade lyckats göra familjens bil till en riktig sagovagn. Hela karossen var klädd med applikationer på tyg, med krona på taket och fyra svanar och en docka på motorhuven som »körde«. Den fick 1:a pris av festtågets jury.

Överst till vänster: Bazar hölls på strandmar-
ken nedanför Falsterbohus. Karusell, tombola,
försäljning av diverse varor. Bl.a. fanns Wessel
& Vett med och sålde baddräcker. Företaget blev
senare känt som bara Wessels på Södergatan
i Malmö, men var från början en filial till
Magasin du Nord i Köpenhamn som startades
av herrarna Wessel och Vett. Innanför entrén
till varuhuset står än i dag bronsbyster av
företagets grundare.

Underst till vänster: Alla var upklädda i
finaste klänningar och kostymer eller kavaj
och halmhatt.

Till höger: På Casinot (som revs 1968) var det
full rulle enligt programmet:
»Cabaretföreställningarna försiggå efter för
varje dag uppgjorda program.

Dans för allmänheten. Inträdesavgift kr. 1:50.
Den östra sidan av Casinots läktare reserveras
denna afton för den i Veckan uppträdande
husartruppen.«

Ovan: De fina familjens damer och döttrar
var ute och promenerade på nöjesfältet medan
pigor och frivilliga fick stå i stånden och sälja
glass, bananer och krimskrams.

Ovan till höger: Hallå! Är det en tidig Nokia-
mobil flickan i ett av stånden har fått tag på?

Till höger: Utsökta bananer utlovas.

Ett tack till Falsterbo museum, Karin Hultgren,
Ann-Therese Grip och Bengt Modéer för lån av
bilder och trycksaker.

Gatu- och vägnamn på Näset

Med början i numret av På Ljungen 74, berättar vi under vinjetten »Gatu- och vägnamn« om bakgrunden till varför våra lokala gator och vägar heter som de heter.

Som underlag använder vi två publikationer Vellinge kommuns Stadsarkitektkontor gett ut, 1993 respektive 1996. Författare till dessa historiskt viktiga dokument är eldsjelen Lars Dufberg från Falsterbo. Det är alltså ur dessa vi plockar informationen nedan. God läsning! Urval av Ola Freij.

Ida Sömmerskas gränd, Skanör

Troligen efter Ida Mattsson (1851–1926), dotter till kaptenen Janne Mattsson.

Ida hade – innan hon gifte sig med handlanden Olof Jeppsson (1852–1945) på Södra Ljunghuset – en liten manufakturaffär i Skanör.

Johanna Tvätterskas gränd, Skanör

Efter Johanna Jönsson, som bl a gick från Skanör, där hon bodde vid Västergatan till Falsterbo och tvättade åt sommargäster. Johanna var gift med Nils Jönsson, som fick ge namn åt Nils Nattväktares gränd.

Johan Nilsvägen, Skanör

Efter den förste stinsen vid stationen i Skanör, Johan Nilsson (1871–1946). Johan Nilsson var

även en betrodd kommunalman, bl a drätselkammarens ordförande och den både förste och siste järnvägspoststationsföreståndaren i Skanör från 1904 (järnvägens invigningsår) till 1919 då post och järnväg skildes åt. Johan Nilssons son Robert följde i faderns fotspår vad avser det kommunala och var drätselkamarordförande under en följd av år.

John Åkares gränd, Skanör

Efter John Larsson (»Per Lars´ John«), bror till slaktaren Henning Larsson. John beskrivs som svårt alkoholiserad och drucknade i en vanning i Skanör. Det berättas att John ofta var full och då helst redan på morgonen eftersom han då – enligt egen utsago – hade glädje av fyllan längre. Det berättas också att då han skulle begravas var bara prästen och bärarna närvarande. Då kistan sänkts ner i graven observerade man att den kommit med huvudänden åt fel håll. Efter en del parlamentärer hissades kistan åter upp, vändes rätt och sänktes så ner igen. En av de närvarande skall då, med anspelning på Johns många »vändor« på Gästis, ha sagt: – Där fick du din sista vända!

Junggårdsvägen, Höllviken

Inom »Hammarskogen«. Ett ti-

digare men nu rivet pensionat »Ljunggården« har gett namn åt vägen, som dock fått fastställd den märkliga stavningen med J. På vägskylten är namnet dock stavat med Lj.

Jöns Garvares gränd, Skanör

Efter Jöns Svensson, som bodde »på Möen« (kvarteret Möen) i huset norr om Alfred »Bälgrampares«, alldeles vid hörnet av Vånggatan-Dykerigatan. Jöns Svensson hade tidigare varit garvare i Trelleborg men hade ingen garveriverksamhet i Skanör.

Jöns Lärares gränd, Skanör

Efter Jöns Wallén, folkskollärare i Skanör 1894–1927. När han tillträdde sade hans företrädare: »I 30 år har jag varit lärare och aldrig har jag sett värre barn än skanörarna!«. Årslönen var under hans första år 600 kronor. Hårtill kom fri bostad i skolbyggnaden (nuv. Stadshuset), fri ved till uppvärmning samt avkastningen av 3 tunnland jord, fördelade på 4 ställen i Skanörs Store Vång och Knävången. Dessutom hade han tillgång till loge mm, lagom för ett mindre jordbruk, invid skolan. Att jorden gav önskad avkastning fick läraren själv se till genom eget arbete. Wallén skaffade sig därför både ko, gäss och höns, investeringar som dock medförde mycket arbete. All fritid gick därför åt för att plöja, så skörda, tröska och utföra alla de andra göromål som behövdes för att av jorden kunna få så stor avkastning att den samman med lärarlönen räckte för en dräglig tillvaro för honom och hans familj. Jöns Wallén gifte sig vid jultiden 1903 då det samtidigt var ett fruktansvärt oväder med orkanliknande stormar. En tid efter bröllopet satt Wallén och talade med några andra skanörare. En av dessa sa då

Ljunggården på Jungvägen.

Kocks sommarhus. Läs mer om Johan Kocks hus i På Ljungen 32. Bild: Trelleborgs museum.

att »den då'n du gifte dig va'de ett farli't väder«. »O ja, o ja, den natten va' alla element i uppror« svarade då Jöns Wallén.

Kapellvägen, Falsterbo

Vägen ligger inom »Pastoratsjorden«, ett område inom Falsterbo Vång, som tidigare ägdes av kyrkan.

Kaprifolvägen, Höllviken

Inom »Kämpingeheden«. Kaprifol (Loni'cera pericyly' menum) betraktas som Sveriges enda verkliga lian med upp till flera meter långa stammar. Doften av kaprifol kan sommarkvällar vara nästan bedövande.

Kaptensgatan, Falsterbo

Efter skepparen (kaptenen) Carl Nilsson, som efter branden 1896 byggde och bodde i huset vid hörnet Södergatan-Kaptensgatan. I huset var poststation för Falsterbo inrymd åren 1917–27. I Carl Nilssons hus finns nu »Kaptenskrogen«.

Kaptensgatan, Skanör

Delen mellan Västergatan och Mellangatan kallas på 1882 års stadsplan för Skanör för Stora Trädgårdsgatan, men har senare bytt namn till Kaptensgatan. Delen från Mellangatan till Vånggatan kallas emellertid redan på angiven karta för Kaptensgatan.

Karl Smeds gränd, Skanör

Efter smedmästaren Carl Fredrik Olsson (1846–1920), som hade sin bostad i det hus som ligger vid Vånggatan i fonden av Rådhusgatan. Smedjan hade han alldeles norr därom.

Klas Murares gränd, Skanör

Efter Klas Albert Landgren (1873–1957), som inte bara var murare utan kunnig även i många andra yrken. Han byggde bl a skepp i flaskor med stor skicklighet. Hans hus – vid korsningen Mellangatan-Hamngatan – är det enda hörnhus inom Skanörs stadsplaneområde som – byggt efter branden 1885 – inte fått ett avskuret hörn.

Om Klas Albert Landgren berättas att han under von Mühlenfels borgmästartid hade insatts i den ganska primitiva arresten i Rådhuset för fylleri. Vid 2- å 3-tiden på eftermiddagen öppnades plötsligt dörren från arresten till borgmästarens rum och på tröskeln stod arrestanten.

– Va, kommer du här, undrade då borgmästaren.

– Ja bara går him å dricker kaffe, se'n går ja hid å sidder igen, borrmästaren!

– Gör du det alldeles säkert, undrade då lagens högste representant i staden.

– Säkert borrmästaren!

Efter några timmar uppenbarade sig arrestanten åter i Rådhuset.

– Ja, skulle bara si ad nu går ja å sidder igen borrmästaren ... sade han och försvann in i arrestlokalen.

Karlsrovägen, Höllviken

Inom »Kungsmarken«. Vägen ligger inom »Ljungmark«, samfärd för L Hammars by. På L Hammars näs finns en gård som kallades »Karlsro«. Gårdsnamnet var inte officiellt, men lär ändå ha använts ganska allmänt.

Kinells väg, Ljunghusen

Inom »Ljungskogens Strandbad«. Efter Gustaf Kinell, överstelöjtnant och extra lärare i matematik vid Navigationskolan i Malmö 1903–10. Ledamot av stadsfullmäktige i Malmö vid seklets början. Vägen heter på en gammal karta Avenyen, den dåvarande Kinells väg heter nu Solbacksvägen.

Klockarevägen, Höllviken

Utmed östra gränsen för »Strandskogen«. Efter klockaren (motsvarar nuvarande titeln kantor) Janne Persson i Rängs församling. Janne Persson bodde på och brukade »Annedals« gård.

Kocks väg, Ljunghusen

Inom »Ljungskogens Strandbad«. Efter Joh. Kock (1866–1945), den legendariske företagsledaren från Trelleborg som bl a grundade Trelleborgs Gummifabriks AB. Kock ingick även som initiativtagare i ett konsortium som – genom köp av mark från Corfitz Beck-Friis – grundlade nuvarande »Ljungskogens Strandbad«. Själv uppförde han åt sig en stor sommarvilla – ett »träslott« – nere vid stranden på en fastighet som 1915 omfattade inte mindre än nära två hektar. Den stora trävillan brann dock tyvärr ner till grunden i april 1938. Orsaken lär ha varit en felaktigt använd blåslampa. Johan Kock ägde dessutom en fastighet om ca ½ hektar inom Ljungsätersområdet.

Kronodalsvägen, Höllviken

Inom »Kronodalsområdet« (stavning enligt Vellinge kommuns gatunamnskarta, områdesnamnet stavas Kronedal på Lantmäteriets Gula karta 1986). Området är beläget öster om norra delen av Stenbocks väg. I samtliga vägnamn i området ingår namndelen »-dal«.

Krukmakarstigen, Rängs Sand

Inom »Rängs Sand«. Vid stigen fanns en keramikverkstad, ett »krukmakeri«, som ägdes och drevs av konstnärinnan Ella Hernborg.

Kråkbärsvägen, Ljunghusen

Inom »Ljungskogens Strandbad«. Kråkbär (*Empetrum nigrum*) nämns bl.a. av Linné som vanlig ört på Skanörs Ljung.

Kulltorpsvägen, Höllviken

Inom »Brorslundsområdet«. Efter lantbrukaren i Räng Johan Nilssons hus »Kulltorp« vid hörnet av Kulltorpsvägen och Collins väg.

Kungsmansvägen, Höllviken

Inom »Hammarskogen«. Vägnamnets härledning är något osäkert, men koppling har gjorts till Anders »Kungsman« Hansson, arrendator av Kungstorpsgården norr om »Kungstorpsskarusellen« på väg 100. Kungsmansvägen är belägen inom ett skifte, vilket förr lär ha hört till gården. Bengt Hansson var 1904 även en betydande man inom

det då nystartade Hvellinge-Skanör-Falsterbo Jernvägs AB.

Kungstorpsvägen, Höllviken

Namnet på den gamla sträckningen av vägen från Kungstorp till Höllviken, tidigare kallad Falsterbovägen. Invid vägen finns bronsåldershögen »Hammars hög«, ofta felaktigt kallad »Kungshögen«. Vid utgrävning av högen hittades i denna en ca 2700 år gammal gravurna. Urnan, som har formen av ett hus – en husurna – är målad med dörr och fönster i svart och gult och med öppningen i taket täckt med ett lock, är det enda fyndet i sitt slag norr om Östersjön. En kopia av gravurnan finns på Falsterbo Museum.

Kvarnhättevägen, Höllviken

Ett av vägnamnen inom norra delen av »Sandeplansområdet« med anknytning till Sandeplansmöllan vid nya idrottsplatsen. En »kvarnhätta« är den övre, lökformiga delen av en »holländaremölla«.

En okänd järnväg på Ljungen

Många känner väl till att det har gått en hästspårväg över Ljungskogen, men den lilla motordrivna järnvägen längs Ljungsättersvägen är okänd för de flesta. Under ett par årtionden gick detta spår från Ljungsätters sjukhus till stranden.

Vi söker ständigt material för att kunna ge ut böcker och småskrifter om Ljungen, i detta material dyker det då och då upp helt unika bilder.

Vad vi vet har det bara publicerats en berättelse om Ljungsätters sjukhus tidigare, i Vellinge Kommuniké 1979. Vet någon i läsekretsen om det finns mer att läsa eller har egna minnen, som patient eller personal, så hör av er till oss i styrelsen. Vi planerar att inom några år ge ut en skrift om sjukhuset.

Det var Landstinget i Lund som 1921 byggde om en större villa med trädgårdsanläggning till sanatorium för tuberkulospatienter. Gården Ljungsäter i Ljunghusen köptes in och Byggmästare Anders Hansson från Höllviken anlätades att uppföra ett antal paviljonger med sjuksalar,

personalrum, gymnastiksal, matsal mm. Man kunde ta emot upp till 110 patienter. Personalen bestod av omkring 20 personer, de flesta kom från Lunds lasarett.

Tuberkulos var inte en ovanlig sjukdom. Tuberkelbakterien fanns i mjölken. Detta var före pastöriseringen och kylskåpens tid. I behandlingen ingick sol och frisk luft och det fanns det gott om på Ljungen.

Då många patienter låg i gips-

vagga eller hade gipsade ben eller armar, var det svårt att få ner dem till stranden. Det var då man kom på att anlägga ett spår ner till stranden från sjukhuset. Från sängarna förde man över patienten till en bår som ställdes tvärs över en tralla. Antingen stakade man sedan fram trallan eller kopplade till ett litet lok, beroende på hur många som skulle

Här har Trallan anlänt till stranden. Mitt bland patienter och sköterskor står trädgårdsmästare Karl Jönsson som även fick rycka in som lokförare.

med. Lok är egentligen mycket sagt, det var en liten låda med en motor som var placerad mellan vagnarna, men det fungerade som syns av bilderna.

Skulle personalen bara ner och bada eller ta sig en kopp kaffe vid stranden en sommarkväll, så fanns det en mindre tralla att tillgå. Det var ett underrede till en tippvagn, av den typ som används i lertäkter och torvmossar. På denna hade man helt enkelt placerat några bräder som fick tjänstgöra som bänk.

När beslutet om att kanalen skulle byggas kom i december 1940, tvingades man av naturliga skäl att lägga ner sjukhuset, kanalen skulle nämligen komma att gå rakt igenom sjuksalarna. Några hus blev kvar, t.ex administrationsbyggnaden som ännu ligger vid Ljungsättersvägen och läkarvillan vid Marinavägen men de flesta byggnaderna flyttades undan för att så småningom bli lotshus eller sommarvillor.

Järnvägen, eller spåret som det kallades, revs upp. Men det är möjligt att delar av det användes under byggandet av kanalen.

Ljungsätters sjukhus låg vid Ljungsättersvägen. Kartan till höger är från 1970, området är markerat med en svart fyrkant. Exakt placering är svår att ange då de kartor

som gjordes i samband med sjukhusbygget har försvunnit.

Trallan gick längs ett 1 km långt spår ungefär där Västra Kanalvägen går idag.

Administrationen från Lunds Lasarett på inspektionstur. Mitt i bild sitter Elna Mårtensson, husmor på Ljungsäter, lokförare är vaktmästare Karl Jönsson.

Bilderna ovan: Det är skillnad på att ligga på sal respektive att ligga på stranden. Mycket sol och ljusterapi ingick i läkningen av tuberkulos.

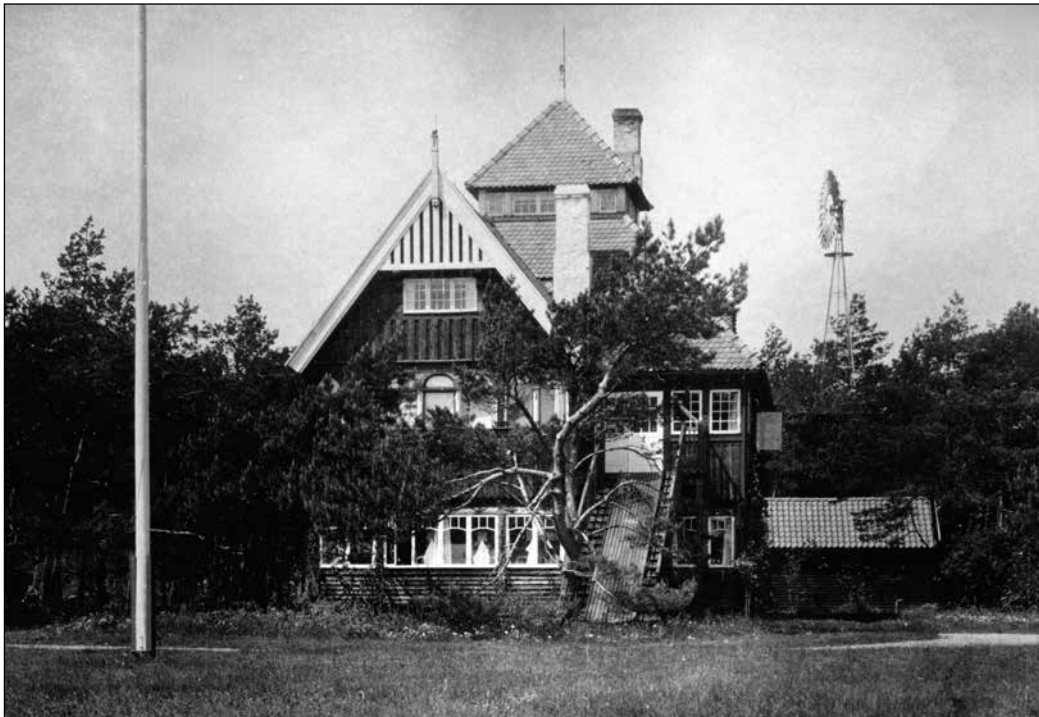
Nedan: Ljungsäters sjukhus bestod av ett antal paviljonger. Dessa såldes i samband med att kanalen byggdes. Flera står ännu kvar som sommarvillor.

Ljungsäters Kustsanatorium, Ljunghusen.

Returadress:
Calluna, c/o Christian Kindblad
Kungsgatan 27 A, 212 134 Malmö

Den gamla villan, byggd av vice häradshövding Heyden 1914, blev administrationsbyggnad för sjukhuset. Den står kvar än idag och är nu sommarvillan.

I bakgrunden till höger ses en vindmölla. Den pumpade vatten till ett vattentorn som i sin tur bevattnade den stora handelsträdgård som omgav villan.

En av paviljongerna flyttas till norra sidan av kanalen där den blev lotshus.

Bilderna är tagna ur flera fotoalbum med bilder, nästan uteslutande från sjukhuset, från åren 1923–30.

Denna artikel har tidigare publicerats i På Ljungen nr 2.

Christian Kindblad

På Ljungen ges ut av
KULTURFÖRENINGEN
CALLUNA

Styrelse
Christian Kindblad
Ola Freij
Roy Larsson
Stellan Carlson
Gunilla Jerndell
Göran Lindgren

Redaktör
Christian Kindblad
christian@calluna.nu

Ansvarig utgivare
Stellan Carlson
Slättervägen 17, 239 31 Skanör

Grafisk form
Christian Kindblad

Tryck
Serieverkstaden, Malmö

Adress
Christian Kindblad
Kulturföreningen Calluna
Kungsgatan 27 A, 212 13 Malmö

Callunas e-post & hemsida
kassor@calluna.nu
www.calluna.nu

Medlemsskap
Sätt in 200 kr på vårt konto
bankgiro 5470-1248

Tidningen utkommer
med 3 nummer per år.

Återge gärna våra artiklar
men ange alltid källan.

Ljung, *Calluna vulgaris*

KULTURFÖRENINGEN
Calluna
DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN